

היכל

שיעורים וחידושים פרפראות ופנינים
תורה והלכה אגדה ומחשבה
מגדולי התורה וההוראה
וחובשי בית המדרש

בענייני חג הפסח

קהילת
בני
תורה
הר נוף
ירושלים

גליון ב' - ניסן תשע"ב

היכלא

מאסף תורני היכלא

ת.ד. 43263 ירושלים

מיקוד: 91431

דואר אלקטרוני:

KOVETZ@BNEITORAH.ORG

המו"ל: היכלא ירושלים

העורך: הרב יעקב י. מקלב

כל הזכויות שמורות

למערכת היכלא

אין להעתיק או לצלם

מפרסומי המאסף

ללא רשות בכתב מהמו"ל

PRINTED IN ISRAEL

כריכה ושערים: צ. סלמון

לוחות והדפסה: עמודי אור

להשיג: 'קהילת בני תורה'

רח' אגסי 5 הר נוף - ירושלים

וכן: ברח' חברון 22 דירה 5

בני ברק

חידושי תורה, הערות והארות,

ותגובות יתקבלו בברכה.

המערכת תפרסם החידושים

בהתאם לשיקול דעתה. נא

לשלוח את החומר מוקדם ע"ג

מדי דיגיטלית

קהילת
בני הר נוף
ירושלים
תורה

זכרה להם אלקי לטובה

ר' **מרדכי** בן **שרה** ז"ל - נלב"ע כ"א ניסן תשנ"ו
מרת **פלורה** בת **דונה** ע"ה - נלב"ע י"ט תמוז תשכ"ד
ר' **משה** בן **קלרה** ז"ל - נלב"ע ר"ח אב תשמ"ז
מרת **פרלה** בת **מורסדס** ע"ה - נלב"ע ג' שבט תש"נ
מרת **אסתר** בת **אסמרייה** ע"ה - נלב"ע כ"ד כסלו תשס"ז
מרת **סימי** בת **אסמרייה** ע"ה - נלב"ע כ"א טבת תשס"ו
הונצחו ע"י משפחת צרויה - בהנתן חלקם בין תומכי הרבצת תורה

☆ ☆ ☆

זכרה להם אלקי לטובה

ר' **ברוך** בן **אלי** ז"ל - נלב"ע ו' אדר תשנ"ג
מרת **צביה** בת **יחיאל** ע"ה - נלב"ע טו' טבת תשנ"ט
ר' **סעדיה** בן **שלמה** ז"ל - נלב"ע י"א אייר תשמ"ד
הונצחו ע"י משפחת אברהם - בהנתן חלקם בין תומכי הרבצת תורה

לזכות

אאמו"ר רבי **שמשון** בן החבר **נתן** לאוי"ט
א"מ מרת **חנה** בת ר' **יהודה** לאוי"ט

☆ ☆ ☆

אאמו"ר רבי **ישעיהו משה** בן ר' **חיים יוסף** לאוי"ט
עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים

☆ ☆ ☆

ולע"נ

א"מ מרת **ציפורה מרים** בת ר' **ראובן** ע"ה
נלב"ע ט כסלו תשס"ט

תבנית ההיכל

היכל המלך

רבינו משה יהודה יהושע לייב דיסקין זללה"ה / אבד"ק בריסק וירושלים
ג ישוב לתמיהת תוס' בשיטת רבי שמעון בשחיטת פסח על היחיד

רבינו יוסף חיים זללה"ה / ה'בן איש חי'
ו דרוש בענין דור המדבר

☆ ☆ ☆

רבי דב שוורצמן זצוק"ל / ראש ישיבת בית התלמוד י-ם
ח אופן קריאת ההלל בציבור ודין שומע כעונה

☆ ☆ ☆

רבי ניסים קרליין שליט"א / גאב"ד בני ברק וראש כולל חזון איש
יד ענין זכירת טעם המצוה בשעת קיומה, ובדין חידוש הלל

רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א / ראש ישיבת פוניבז'
יח בדין זמן קידוש ואכילת מצה

רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א / רב קהילת אהל משה – הרנוף
כג דין זכירת יציאת מצרים בפסח ובכל השנה

רבי יהודה מרגר שליט"א / ראש הישיבה דאנטוורפן
לה בשיטת הרמב"ם בדין מצה עשירה

רבי משה מרדכי פרבשטיין שליט"א / ראש ישיבת כנסת ישראל – חברון
מא מוצא חמץ ביו"ט

רבי יגאל רוזן שליט"א / ראש ישיבת אור ישראל
מז בדין נשים וקטנים בד' כוסות

רבי שריאל רוזנברג שליט"א / רב שכונת רמת דוד ואב"ד בבני ברק
נד אכילת הפסח על מצה

☆ ☆ ☆

היכל הדעת

מורינו הרב רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

קניין האורחים במצות בליל הסדר סה

בירורי הלכה בעניין סיפור יציאת מצרים עו

קניית חמץ לאחר הפסח ברשת חנויות שבעליהם אינם שומרי תורה צא

☆ ☆ ☆

היכל דנהורא

הרב דניאל אברהם

דין תנור ששרפו בו חלה והסכין שנעצו בה צו

הרב דן אליהו מיכאל אלזרע

חשש חמץ בדגים קיא

הרב יוסף אלפנט

בעניין "שלך אי אתה רואה" בחמץ קיח

הרב משה בוקסבוים

ביסוד תקנת חז"ל לבדוק החמץ אחר הפסח קכא

הרב אביעד ווייל

בדין הגעלת גביעי כסף קכג

הרב אריה וולמן

שריפת חמץ בערב פסח קלה

הרב דניאל עזרא כהן

בענין הנאה הבאה לו לאדם בעל כורחו בחמץ ושאר איסורי הנאה קמ

הרב אשר סייפיש

בענין נטל"פ בחמץ וטעם כעיקר קמב

הרב אריה חיים שטראוס

'ספיקא דרבנן לקולא' בבדיקת חמץ קמח

☆ ☆ ☆

הרב יעקב ויינר

פסול בן פקועה לקרבן פסח קנא

☆ ☆ ☆

הרב דוד אריאב

מצוה קיומית באכילת מצה קנז

הרב יהושע ברן

"ורחץ" - נטילת ידים לדבר שטבולו במשקה קסד

הרב אבנר כהן

בענין הפרשת חלה במצות קעב

הרב נחום לוי

בענין שיעור כדי אכילת פרס קעט

הרב הדר יהודה מרגליון

אילו הייתי מיסב על שולחנו של ה"נודע ביהודה" בליל הסדר קפה

הרב זאב קליין

עניני ליל הסדר קצה

הרב ניסן שלמה הכהן קפלן

מצות לאו ליהנות ניתנו - ובטעם שמברכים ברכת הנהנין על אכילת מצה רז

הרב יעקב מאיר רוטנמר

כרפס - בענין נט"י בדבר שטיבולו במשקה רכא

הרב יוסף שפרונג

בענין מצוה הבאה בעבירה ודין לכם במצה והמסתעף לדין הקנאת

המצה רלא

☆ ☆ ☆

הרב חיים יצחק הכהן קפלן

בתשובות לבן החכם והרשע ובענין חביבות במצות מצה ובאפיקומן רמא

הרב ישראל הלוי אברמסקי

גלות מצרים - על שום מה? רנח

הרב שמואל גולדשטיין

עניני ליל הסדר רעא

הרב יחיאל נתן הירש

"שירה שנאמרה במצרים" - הודאה על ישועה שלא נגמרה רפב

הרב יעקב זוננפלד

בחילוק שבין זכירת יציאת מצרים לסיפור יציאת מצרים בליל ט"ו בניסן רפה

הרב יונתן מאוב	
"כל פסוקא דלא פסק משה אנן לא פסקינן" בהגדה של פסח	רפח
הרב אברהם מנדל נדלר	
מלכות יוסף במצרים	רצג
הרב מרדכי פתיו	
הללו עבדי ה'	רצז
הרב משה פתיו	
בגדר מצוות סיפור יציאת מצרים	שד
הרב מרדכי צרויה	
הכרת הטוב	שז
הרב שלמה קלגסבלד	
בענין הלל בליל פסח ובחזוה"מ	שטז
הרב יעקב שורין	
ביאור מחלוקת בן זומא וחכמים במצות סיפור יציאת מצרים	שכא
ד"ר הלל אברהם שטיינר	
בענין הזכרת יציאת מצרים	שכה
☆ ☆ ☆	
הרב יצחק אלפטר	
פסח - חג החינוך	שכח
הרב יוסף לוריניץ	
איסור אכילת חדש קודם העומר	שלב
הרב ראובן פרידמן	
בדין לא תתגודדו	שמג
☆ ☆ ☆	
הרב רון אילן	
בענין הנחת תפילין בחול המועד	שנו
הרב אליהו פלדמן	
הקטנת שלהבת הגז ביו"ט	שסה
☆ ☆ ☆	
הרב דניאל שלום	
HILCHOS PESACH	שפ

על מפתן היכל

"אך אוסיף להביט אל היכל קדשך" (יונה ב,ה)

ושוב עומדות רגלינו על מפתנו של היכל, ושוב עומדים אנו, ובאפנו נישא ריח-רוח הימים, זמן חירותנו והשפעותיו המתעוררות שנה בשנה.

ותחושות החירות מנקודת מבטו של יושב בית המדרש האמון על דברי רבותינו ז"ל כגמול עלי אמו, קוראות לעצמן דרור במובנה העמוק של החירות שהשרישו בנו חז"ל בפ' קנין תורה (משנה ב) באמרם שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

ובירושלמי פ' אלו קשרים אמרו: לא ניתנו ימים טובים ושבתות אלא לעסוק בהם בדברי תורה.

נמצא חג חירותנו כרוך מכמה פנים בעסק התורה, ודומה שלא נמצא זמן מתאים וראוי מזמננו זה, להוסיף ולהביט אל היכל קדשו, תורתנו הקדושה. ולהמשיך במתכונת זו של דיבוק חברים נפלא שהחלנו בו בשנה הקודמת, וב"ה נשא פירות, והיה המאסף הנפלא 'היכלא' לתלפיות, אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגיבורים, תלמידי החכמים המחדדים זה את זה בהלכה.

עוד באזננו ובלבנו הד מאותו קול גדול שלא יסף, קול אומרים הודו את ה' וגו', המברכים ומפארים מבית ומחוץ, מבני הקהילה ושוחרי התורה די בכל אתר ואתר, שששו עמנו משוש עם צאת הגליון הראשון לאור עולם, ובקשו להשתתף בקשר-של-קיימא זה, קשרי מלחמתה של תורה שבאו כאן באופן נעלה. בגליון זה ניתן מבוקשם ונתפרסמו מדברי תורתם, זה בא בארוכה וזה בה בקצרה כיד ה' הטובה עליהם בסייעתא דשמיא ובזכות הרבים.

כבר נטינו קו ותיארנו (ע"י ישעיהו מדייג) בגליון 'היכלא' הראשון את קהילתנו יע"א הרכבה הייחודי ומהלכה על מי-מנוחות ים התורה והיראה ועבודת ה' טהורה, הבנויה לתפארה ומפיקה מזן אל זן בסערת וטהרת עדן-הנפשות של בניה-בונה 'בני התורה' זקנים עם נערים, אוהבי ה' יראי אלקים, המנווטת ביד רמה בידי מורנו הרב שליט"א המנצח ביד-אמן על מלאכת בית ה'. ודבר שפתינו בשנית יהיה אך למותר, כי על כן היתה הקהילה למופת למבקשי ה' בכל מקומות מושבותיהם.

מתוך כך נתבקשנו ליתן חבל ונחלה לכלל ציבור הלומדים, ולכן יעדנו-יחדנו מדור להערות קצרות בעניני המועד, בו יכונסו החל מהגליון הבא הערות נפלאות מרבנים ת"ח שליט"א מבני הקהילה ומחוצה לה, 'בני תורה' הנה הנם, ובשם הטוב יבורכו. ובס"ד תגדל היריעה אי"ה בגליונות הבאים מהערות המעיינים, חוברות ההערות אשה אל אחותה.

וכאן המקום לשוב ולקרוא בקריאה של חיבה ובחדוה של מצוה לכל בני הקהילה: עולו ואתכנשו להיכלא רבא הדין, בואו ליטול חלק בבנין ושכלול ההיכל, לקראת המאספים הבאים שיראו אור בס"ד, והעלו על הכתב מפרי עשתונותיכם פנינים יקרים כמסת ידכם כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך.

אי"ה בגליונות הבאים נייחד בע"ה היכל מיוחד לדיון בחידושי תורתם של הכותבים שליט"א, וכדרך מלחמתה של תורה, תרבה בכך הדעת ותכון השמועה ומיני' ומיני' יתקלס עילאה. קוראי המאסף בכל מקום שהם שבידם ובדעתם ליטול חלק ולזכות את הרבים לאמיתה של תורה, ישלחו את הערותיהם אל מערכת המאסף לפי הכתובת דלעיל.

נעמודה במזמור לתודה, לכל הרבנים שליט"א העוזרים ומסייעים במלאכת שמים של הוצאת המאסף לאור עולם, ששקדו ללא ליאות על תיקון ההיכל, גם עשו פרי בס"ד.

התודה והברכה אחת היא לנו למורינו ורבינו הרב שליט"א שנתן את ברכתו גם לגליון זה של המאסף, וזיכנו אף בו מאור תורתו. יאריך השי"ת ימיו על ממלכתו עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו. אכ"ר.

יעמדו על הברכה גם כל בני הקהילה הפועלים ללא ליאות לשגשוג בית המדרש ברוח ובגשם, הגבאים ושאר העושים במלאכה הנותנים לילותיהם כימים ומסורים בליבם ובנפשם להצלחת ורווחת הקהילה כולה, ועליהם יכון הבית.

בעמדנו שוב על מפתן ההיכל, היכלא עילאה דמלכא, היכלו של מלך. מלא פינו שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו, ואין אנחנו מספיקים להודות...

בצאתנו את הכרך ניתן הודאה על שעבר ונבקש על העתיד לבא: יתגדל ויתקדש שמה רבא... ולמבנא קרתא דירושלם ולשכללא היכלא בגוה... בעגלא ובזמן קריב.

היכל המלך

מאן מלכי רבנן

גנוזות מרבתינו

ארזי הלבנון נ"ע

•

שיעורים שנמסרו

בהיכל בית מדרשנו מפי

רבתינו גאוני התורה

רבינו משה יהודה יהושע לייב דיסקין זללה"ה

אבד"ק בריסק וירושלים

ישוב לתמיהת תוס' בשיטת רבי שמעון בשחיטת פסח על היחיד

מן החיבורים החשובים שהניח אחריו ג"ע האדר"ת, הוא פנקסו הנקרא **שמע אליהו**, בו העלה ע"ג הכתב מאות שמועות טובות ושיחות נעימות בדברי תורה, שהיו לו עם חכמי זמנו: רבני ליטא ולטביה, רוסיה ופולין שהשכימו לפתחו, הציעו בפניו מבחר מחידושיהם, והעלו בפניו ספיקותיהם וחקירותיהם, והוא עומד על גבם, ומשיב לכל אחד ואחד לפני עניינו והן גבורותיו, הן הן נפלאותיו.

בין החכמים אשר דבריהם נקבעו בפנקס זה, אנו מוצאים את גדולי הדור אנשי השם אשר מעולם, לצד עשרות רבות של חכמים, רישי מתא ורישי מתיבתא שאינם ידועים מכל מקום אחר, וזכרון טוב עולה להם מכאן, וע"י פרסום ספר זה, יגורו באהל תורה לעולמים.

החיבור כולו עתיד לראות אור בעז"ה ע"י מכון אהבת שלום בירושלים במסגרת מפעל כתבי האדר"ת והעומד בראשו הרה"ג רבי שלום הלל שליט"א. תקותינו תאמצינו לראותו בקרוב עולה על מזבח הדפוס.

מתוך אותו יומן אנו מפרסמים בזה בפרסום ראשון דבר נפלא מתורת מרן מהרי"ל דיסקין זצוק"ל, בביאור דברי הגמ' בפסחים (צא, ב) שמועה שאינה יוצאת ממקו"א^(א). וע"י שעשינו אזנים לתורתו, מאירים הדברים באור יקרות וקפאון. וישמחו בהם כל שוחרי תורת הגאון הקדוש זיע"א.

בצלאל דבליצקי

בני ברק

(א) כשעמדנו על המדוכה להבין רמזות מהריל"ד הטמונה כאן בקוצר מילין, אמרנו להסתייע מתורתו במקו"א, בדקנו בספר 'חידושי מהרי"ל דיסקין לפסחים' אשר הופיע בעת האחרונה, אך לא נמצא שום מאום מכל זה. גם בגליונות הש"ס של רבינו אשר העתקן מצוי ביד נכד ש"ב רבינו אשר שמו בקרבו הרה"ג ר' אליעזר דן רלב"ג שליט"א מארה"ב לא נמצא זכר לכל האמור כאן, עד שנתבהרו הדברים מעצמם תלי"ת.

אמר לי בן אחותי^ב הרב ר' אלי עקיבא ראבינאוויץ שי' שהוא כעת אבד"ק פאלטאווא, דמש"כ דוד זוגתו הרבנית תחי"ג^ג, מחו' הגאון ר' יושע ליב דיסקין שליט"א, ליישב קו' תוס' פסחים צ"א, ב"ד, דלרבי שמעון לא משכחת ליה דליתסר לשחוט פסח על היחיד, דא"כ איך משכחת ליה שחיטת פסח על החמץ הא הוה ליה שליח לדבר עבירה ושליחותו בטל וכו' וכו'.

דזה אינו, דהא משכ"ל ששנים ישחטו ביחד דהא שנים ששחטו שחיטתן כשרה גם בקדשים, ושפת"י. ואמר לי ששאל זאת לאחיו הגאונים^ד שי', ולא מצאו לתרץ דבריו.

ואני השבתי תוב"ד, דלר"ש שפיר קאמר הגאון ר' יהושע ליב שי', דרבי אלעזר ברבי שמעון ס"ל בחולין כ"ט, ב', לפי דעת תוס' יומא כ"ט, ב', דפסיל בקדשים אפילו בדיעבד, וא"כ י"ל דר"ש בודאי כבנו ס"ל בהא, וע' ר"ן רפ"ב דקדושין בהא דאמרו, וכי כל הקהל שוחטין, דהך מ"ד ס"ל שאסור לשנים לשחוט ויעוש"ה היטב דדבר זה תליא באם שוחטין פסח על היחיד, וא"כ הא בהא תליא, ודוק.

★ ★ ★

דברי רבינו מהריל"ד סתומים וחתומים, ולא יעמוד עליהם המעיין בלא גיעה, ונבאר בעז"ה דברי חכמים וחידותם, בתוספת איזה הקדמות נחוצות, ואנו תקוה כי עלתה המלאכה בידנו בטוב בעז"ה.

תנינן בפסחים צא, א: אין שוחטין הפסח על היחיד דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר. ובגמ' שם שנו, דרבי יהודה מדרשא יליף לה, דכתיב לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך, ודריש באחד. והק' בגמ', ור' יוסי האי ב'אחד' מאי עביד ליה, ותרין, מיבעי ליה לכדרבי שמעון דתניא וכו', ושוב הק', ורבי יהודה הא דר"ש מנא ליה, אלא תרתי שמעת מיניה.

ובעמוד ב' שם אמרו בגמ' בסתמא, דרבי שמעון כרבי יוסי ס"ל, דשוחטין פסח על היחיד. וכתבו תוספות שם (ד"ה רבי שמעון) להקשות: תימה, דילמא סבר

ב) בן אחות רבינו, החכמנית מרת רבקה רבינוביץ ע"ה, על חכמתה וידיעותיה המופלגות בתורה כתב בנה רא"א בהפלט כרך 5 עמ' 720.

ג) ר' אליהו עקיבא רבינוביץ היה חתנו של הרה"ג רבי אליהו רזנברג שהיה חתנו של הגאון רבי בנימין דיסקין, אבי מהרי"ל דיסקין.

ד) ד"ה רבי שמעון.

ה) אחי מהריל"ד הלא חמה: רבי זרח הנזכר כאן ורבי אברהם שמואל מח"ס לבני בנימין.

ישוב לתמיהת תוס' בשיטת רבי שמעון בשחיטת פסח על היחיד. —————. ה

לה כרבי יהודה [דאין שוחטין על היחיד] ותרת שמעת מינה כדאמרין לעיל לרבי יהודה. והניחו בקושיא.

והאחרונים ה"ה בספרתם (עיין צ"ח אור חדש ועוד) טרחו למצוא מוצא, מה היה הכרח הגמרא דרבי שמעון סבירא ליה דשוחטין פסח על היחיד.

והנה מצינו לרבי שמעון במקו"א (פסחים ע"ג ע"א) דס"ל דשוחט פסח על החמץ, אינו מתחייב אלא כששוחט הפסח לשמו, אבל פסח ששחטו שלא לשמו, פטור עליו. ופירש"י שם דר"ש ס"ל שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ומשום כך אינו מחייב בשוחט על החמץ אלא בשוחט פסח ראוי.

ומעתה אי לית ליה לר"ש דשוחטין פסח על היחיד, לא אשכחן כלל דין דשחיטת פסח על החמץ לדידיה, שהרי חבורה ששחט אחד מהן פסח והיה חמץ אצלו, כיון דאין שליח לדבר עבירה נתבטלה שליחתו¹ ונותר השוחט עם פסחו לבד. ואי נימא דאין שוחטין פסח על היחיד, נמצא דפסח זה נפסל, ולר"ש בפסח פסול אין חייבין כלל, וכדעיל.

נמצא דלר"ש אין קיום כלל לאיסור שחיטת פסח על החמץ, אלא בשחיטת פסח על היחיד, או יחיד, או יחיד ממש, או יחיד שנתבטל שליחתו. ובשלמא לדין דלא כר"ש, אפילו אי נימא דאין שוחטין פסח על היחיד, מ"מ גם בכה"ג חייבין כששחט על החמץ, אבל לר"ש דבעי שחיטה ראויה, אי אפשר להתחייב אם אין הפסח כדינו².

זה הנראה בעז"ה בביאור דברי מהר"ל ד. וע"ז נסובה תמיהתו של הגאון ר' אליהו עקיבא, דאפילו אי יסבור ר"ש דאין שוחטין על היחיד, אפשר שישחטו שניים ביחד, ושוב יהיה פסח שלא על היחיד ובלא תורת שליחות. ושאר הדברים מבוארים מאליהם.

(ו) כבר עמדו אחרונים בהערה זו, והיא: כל שוחט פסח על החמץ תתבטל שליחתו משום אשלד"ע, וא"כ איך אמרו ששוחט פסח על החמץ אע"פ שעבר בלאו, יוצאים בו יד"ח. (עיין נוב"י מהדו"ת אהע"ז סי' קי"ב ויד המלך פ"ג מהל' ע"ז ה"ט 'קושיא עצומה').

(ז) ויש להעיר שכ"ז עולה יפה רק אי נימא דלמאן דאוסר לשחוט פסח על היחיד, אם שחט נפסל הפסח, שדבר זה אינו מבורר כה"צ עיין מש"כ רבינו ב'גפן אדרת' (בתוך 'חידושי הגאון אדר"ת', עמ' קצ"ד) וחזו"א (מעילה סי' ל"ט סק"ד) ומשך חכמה (פר' ראה) שלדעתם גם בדיעבד פסול (ובחזו"א שם הביא ראיה נפלאה מדברי הגמ' ביומא נא, א דאמרו דלר' יהודה אין הפסח עושה תמורה משום דלא הוי קרבן יחיד עי"ש). אכן בירושלמי (פסחים פ"ח ה"ז) אמרו להדיא דמודה ר' יהודה דאם שחט על היחיד שהפסח כשר.